

de lage landen

CONTEXT BIJ CULTUUR IN VLAANDEREN EN NEDERLAND

NOVEMBER 2022

65STE JAARGANG

FEBRUARI / MEI / AUGUSTUS / NOVEMBER

**8 HET VERLANGEN
OM TE BEWONDEREN**
HENDRIK TRATSAERT

- 10 WAAROM NEDERLANDSE SPORTVROUWEN
WERELDWIJD TRIOMFEREN**
MARIAN RIJK
- 18 'AFRIKAANSE RENNERS
ZIJN DE NIEUWE FLANDRIENS'**
Sportschrijvers Herman Chevrolet en
Bieke Purnelle over de metamorfose
van een wielsterm
DIRK VANDENBERGHE
- 26 DE KLEINE EN DE GROTE BROER:
VOETBALLEN OM DE EER
VAN DE LAGE LANDEN**
SAN F. YEZERSKIY
- 30 RAM BAM BAM:
WANNEER SPORTCOMMENTAAR
EEN KLANKGEDICHT WORDT**
LENNERT DE VROEY
- 36 BLOED OF BLOEMEN**
Boksen in de beeldende kunst
-JAN VAN DEN BERGHE
- 45 VOETBAL KAN DE WERELD
(EEN KLEIN BEETJE) REDDEN**
DIRK VANDENBERGHE
- 52 IK KLIM, DUS IK BEN**
Met de fiets naar de top
van de Nederlandstalige literatuur
FRANK HEINEN
- 58 ALS SCHILDERS GAAN SCHAATSEN**
MANFRED SELLINK

72

MAATSCHAPPIJ

**66 DE MAAS: VAN BREUKLIJN
TOT BRUG TUSSEN
DE LAGE LANDEN**
TOMAS VANHESTE

**72 GRENZEN AAN DE GROEI.
EN AAN HET OPTIMISME**
Vijftig jaar hedendaags milieubesef
PIETER LEROY

88

GESCHIEDENIS

**81 HOE DE TOVERLANTAARN
HET PAD EFFENDE
VOOR DE FILM**
NELLEKE TEUGHELS

**88 'NORMAAL' BESTAAT NIET
IN HET HAARLEMSE MUSEUM
VAN DE GEEST**
EDO DIJKSTERHUIS

**94 UIT VERLANGEN
NAAR AFZONDERING**
De Nederlandse jaren
van Descartes
GUIDO VANHEESWIJCK (RECENSIE)

**96 ALLES VOOR DE OPVOEDING EN
ONTVOEGING VAN DE REIZIGER**
TOMAS VANHESTE (RECENSIE)

100

126

148

158

TAAL

100 VOORTVARENDE NEERLANDICI
Indrukken van het Colloquium Neerlandicum in Nijmegen
PIETER COUPÉ

104 OP STAP MET JE VERVANGPAARD
Taal mysteries ontsluit raadselachtige feiten over taal
STEVEN DELARUE (RECENSIE)

KUNST

106 MOSSELEN EN MAETERLINCK: DE UNIVERSELE BELGITUDE VAN STROMAE
TIJL NUYTS

115 MARGES MOHAMMADI MAAKT KUNST MET STRO, ZEEP, BETON EN SNOEP
MAARTEN BUSER

119 IN EEN PRENTENBOEK VAN PIETER GAUDESABOOS MOET JE VRIJ KUNNEN RONDLOPEN
MIRJAM NOORDUIJN

126 DE BALANS TUSSEN VERTONEN EN VERTELLEN
Theater in het Amsterdamse Bos
JOS NIJHOF

LITERATUUR

132 IN JOUW SCHOENEN, IN MIJN HOOFD
Hoe verhouden literatuur en empathie zich tot elkaar?
LUT MISSINNE

140 BEGEERD EN BEKEKEN
Amsterdam in recente romans
ANNE VAN DEN DOOL

148 DE HISTORISCHE SENSATIE ALS POSTMODERNE THRILLER
Het lied van ooievaar en *dromedaris* van Anjet Daanje
BARBER VAN DE POL (RECENSIE)

152 DE DICHTER DIE ZICHZELF KWELDE
Annette Portegies' biografie van Maurice Gilliams
FILIP DE CEUSTER (RECENSIE)

156 EEN KIND IS NOOIT VOLLEDIG WILLOOS
Beitelaar van Ted van Lieshout
MAARTEN DESSING (RECENSIE)

158 TREFZEKER, GEESTIG EN ONHEBBELIJK
Boos meisje van Marija Puijs
LIEKE VAN DEN KROMMENACKER (RECENSIE)

160 DE RORSCHACH IN HET REMSPOOR
Vloekschrift en *Ex Daemon* van Arno Van Vlierberghe
LISA ROOIJACKERS (RECENSIE)

169

172

178

**162 EEN FEEST
DAT OP SCHERP STELT**
De bijzanders van Paul Demets
PIET GERBRANDY (RECENSIE)

166 ARGELOOS EN KRITISCH
Carel Peeters als literair criticus
en essayist
CYRILLE OFFERMANS (RECENSIE)

**169 JE BENT ALLEEN,
DAT IS DE BASISVOORWAARDE**
Leeschlubje van Willem Brakman
heruitgegeven
THOMAS HEERMA VAN VOSS (RECENSIE)

**172 WAT WE KUNNEN LEREN
VAN HET WATER**
dieptdiepblauw van Nikki Dekker
DIRK VANDENBERGHE (RECENSIE)

174 HELD OP DE VUILNISBELT
Weesland van Joachim Pohlmann
FRANK HELLEMANS (RECENSIE)

**176 WANNEER WAGNER EN
SONIC YOUTH ELKAAR ONTMOETEN**
Swarndate van P.F. Thomése
LODEWIJK VERDUIN (RECENSIE)

**178 JE KRIJGT HET
NOOIT TE WETEN**
De draatschijf van Tom Lanoye
MAARTEN DESSING (RECENSIE)

**181 HET IS BELANGRIJK DAT JE
JE KUNT VERKOMMEN
IN EEN ANDERE TAAL**
De keuze van Jozef Deleu

186 LUCKY NOW
IVO VICTORIA

187 WIE IS DIE MAN?
HERR SEELE

188 MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

190 COLOFON

191 STEUN & MECENAAT

LITERATUUR

DERBY DER LAGE LANDEN

Lees meer op
www.de-lage-landen.com

HET VERLANGEN OM TE BEWONDEREN

Sport is emotie, sport is competitie, sport is rivaliteit. Allemaal waar, maar sport is ook een spiegel van de maatschappij.

Het was een bevlogen collega, Hans Vanacker (eindredacteur van ons Franstalige zusterblad *Septentrion*), die de redactie met dit soort argumenten overtuigde: er lag een goudmijn aan materiaal op ontginning te wachten! Ikzelf had niet bepaald veel overreding nodig: ook wie graag dikke boeken leest, koestert het verlangen om te bewonderen.

Als ik mijn jeugd van een afstand bekijk, dan zie ik mezelf nog zitten in de wat afzijdige zetel naast mijn grootmoeder die, in de dertig jaar dat ik haar mocht kennen (ze werd 99), in het bezit bleek van een buitensporig groot wielersporthart. Ik was acht jaar en ik zag Lucien Van Impe als een berggeit de Alpen opklimmen en de gele trui mee naar huis nemen. Vandaag wachten we nog altijd op een Belgische Tourwinnaar. *Tempus fugit*, maar misschien niet eens voor zo lang, terwijl Nederland op een tweede Joop Zoetemelk wacht (geel in 1980). Zo heeft elk land zijn helden. Mijn andere herinnering gaat terug naar de wekelijkse voetbalmomenten voor de buis met als hoogtepunt het kopbaldoelpunt van Georges Grün in 1985 dat de Belgische nationale ploeg naar het (succesvolle) WK van 1986 stuurde ten koste van de Nederlandse. Ik zie mijn vader nog roepend door de woonkamer dansen. Die derbyrivaliteit leeft, zij het kennelijk meer bij de Belgen dan bij de Nederlanders. Zij vergeven Duitsland nog steeds niet hun “gestolen” finale in 1974, toen ze met het beste elftal ter wereld aantraden, “totaalvoetbal” onder aanvoering van de geniale Johan Cruyff. Diezelfde supporters stonden veertien jaar later dan weer te juichen toen Marco van Basten een onmogelijke bal op de slof nam en Oranje tot Europees voetbalkampioen kroonde.

Naargelang de generatie waartoe je behoort, verschillen de jeugdherinneringen, maar verder blijken ze voor iedereen merkwaardig gelijklopend en worden ze overal te lande gedeeld in oeverloze gesprekken met de spreekwoordelijke lach en traan. Sport als collectieve beleving. Sport als bijdrage aan het BNG, het Bruto Nationaal Geluk.

Deze publicatie zou zichzelf niet zijn als we niet in de diepte naar het *wezen* van sport in de Lage Landen zouden peilen. Het is niet louter *panem et circenses*, brood en spelen. We beschrijven het maatschappelijke belang als hedendaags fenomeen én bekijken het vanuit de traditie, het verleden dus. Zo blijkt voetbal in het artikel van Dirk Vandenberghe ook de voorbeeldige plek van gemeenschapsvorming, community

Sport als collectieve beleving. Sport als bijdrage aan het BNG, het Bruto Nationaal Geluk

building, die mensen van alle klassen dichtert bij elkaar brengt. Precies het tegendeel van de oorlogretoriek die voetbal als “gesublimeerde stammentwist” afdoet. Die andere volkssport, wielrennen dus, komt aan bod in artikelen over de typologie van de Flandrië – vandaag ook met Afrikaans bloed – en de heroïek (of het gebrek daaraan) van de klimmers in onze literatuur.

De schaatsgekte in Nederland is een fenomeen. Schaatsen is er volkssportier en een bron van adoratie van nationale helden. Dat vertaalt zich zelfs in de kunst: in de Gouden Eeuw vind je amper een wintertafereel zonder schaatsers.

Evenzeer eigen aan het Nederland van vandaag is het mondiale succes van zijn vrouwelijke sporters. Dat is oneventredig groot vergeleken met de omliggende naties. We gaan op zoek naar een antwoord op de vraag: hoe doen ze het? Na het artikel van Marian Rijk zul je de prestaties van de met medailles beladen hardloopters Dafne Schippers en Femke Bol des te hoger inschatten.

Daarnaast noteer ik graag de steile opgang in media-aandacht voor de prestaties van vrouwen in de traditionele sporten van en voor het volk, voetbal en wielrennen. Het is een fijne gedachte dat de rolmodellen voor aankomende sportsters niet alleen atletes als zevenkampster Nafi Thiam of destijds de Vliegende Huisvrouw Fanny Blankers-Koen zijn, maar ook Tessa Wullaert of Annemiek van Vleuten zullen heten.

Het eeuwige verlangen naar adoratie in de sport wordt zo totaal.

Verder in dit blad signaleer ik graag een paar in het oog springende stukken. In de rubriek maatschappij legt Pieter Leroy vijf nieuwe boeken over het groeiende milieubesef van de voorbije vijftig jaar naast elkaar: er zijn grenzen aan de groei, maar ook aan het optimisme. Je wilt het niet weten, maar je weet het toch.

Anne van den Dool neemt een klassieke literaire setting, genaamd Amsterdam, als uitgangspunt. Uit vier recente romans construeert zij via de blik van de auteurs een panoramisch beeld van iedereen bekeken en begeerd wordt tegen de prijs van de eenzaamheid. Met bewondering is het verder goed gesteld bij dichter Tijl Nuyts. Hij beschrijft levendig het maatschappelijke kader van Stromae: net als zijn voorbeeld Jacques Brel een exponent van Brussel en de belgitude, maar dan zoveel decennia later. In superdiverse gedaante.

HENDRIK TRATSAERT
HOOFDREDACTEUR

DE KLEINE EN DE GROTE BROER: VOETBALLEN OM DE EER VAN DE LAGE LANDEN

De ogen van elke Belgische voetballiefhebber blinken als die het heeft over een wedstrijd waarin de Rode Duivels Oranje versloegen. De derby's der Lage Landen verlopen ook vaak op het scherp van de snee – of toch voor Belgen, Nederlanders halen de schouders op. Die eenzijdige rivaliteit heeft een sportieve, maar ook historische achtergrond.

SAN F. YEZERSKIY

Mijn liefde voor voetbal is begonnen met een wedstrijd België-Nederland. Ik was elf. Beide landen waren op het WK 1994 in dezelfde poule ingedeeld en al weken vóór het toernooi van start ging, zaten de pers en de rest van voetbalminnend Vlaanderen reikhalzend uit te kijken naar niets anders dan die ene confrontatie. Amper nog te houden door zoveel opgebouwde spanning, zat ik die zaterdagavond in juni klaar op de vloer van onze woonkamer voor wat een heroïsch spektakel zou worden. Onder de brandende zon in Orlando maakten de teams er een waanzinnige wedstrijd van, waarin beide doelmannen voortdurend onder vuur werden genomen. Na iets meer dan een uur werkte Philippe Albert de bal in doel na een verlengde hoekschop: 1-0. De rest van het toernooi zou voor België alleen nog uit teleurstellingen bestaan, maar die ene wedstrijd was voor ons al ruim voldoende. Eén prijs was binnen: we hadden Nederland verslagen.

EEN INTENSE BROEDERSTRIJD

In de jaren tachtig en negentig had je een aantal felbevochten derby's tussen België en Nederland. Zo bijzonder vaak voetbalden beide landen niet tegen elkaar, maar wanneré ze dat deden, stond dat telkens garant voor een wedstrijd vol overgave. Er was het kopbaldoelpunt van Georges Grün in Rotterdam dat ervoor zorgde dat België niet Nederland zich kwalificeerde voor het WK van 1986. Er was de 0-0-remise op het WK 1998 in Frankrijk, waarin de Belg Lorenzo Staelens zijn directe tegenstander Patrick Kluivert zo persoonlijk beledigde dat die hem een mep verkocht. Er was het flitsende 5-5-gelijkspel in 1999, een duel tussen twee teams die zelfs in een vriend-

Het WK voetbal van 1994 in de Verenigde Staten was een teleurstelling voor België, maar één prijs haalden ze binnen: Nederland verslaan © Belga

schappelijke wedstrijd geen duimbreed wilden toegeven aan elkaar – beide elftallen liepen negentig minuten lang rond als kinderen op het schoolplein, zowel wat spelvreugde als wat tactische discipline betreft.

Bijna even intensief als op het veld werden deze ontmoetingen uitgevochten in de Vlaamse kranten. Een Derby der Lage Landen ging in die periode steevast gepaard met wekenlange voorbeschouwingen, interviews en analyses. Elke nederlaag kwam hard aan, van een overwinning werd nog maanden nagenoten. In een periode waarin de Rode Duivels op toernooien zelden hoge toppen scheerden, was winnen van de Noorderburen een doel dat nog wél binnen handbereik lag. Enkele fanatici zien “beter doen dan Nederland” zelfs vandaag nog als een wedstrijd op zich. Nadat België zich had geplaatst voor het WK 2018 in Rusland en Nederland daarin niet was geslaagd, dook boven een snelwegbrug dicht bij de grens een spandoek op met de tekst: “Hier begint het WK.”

KLEINE BROER WORDT GROTE BROER EN VICE VERSA

Bij het grootste deel van de Belgen lijkt er sinds enkele jaren wel iets veranderd. Op 3 juni 2022 ontmoetten België en Nederland elkaar tijdens de Nations League. Niet meteen het belangrijkste toernooi in de ogen van spelers en publiek, maar toch nog altijd een wedstrijd met inzet en, bovendien, de eerste keer dat beide ploegen tegen elkaar uitkwamen in meer dan drie jaar tijd. Toch werd er in de Belgische media nauwelijks aandacht besteed aan de nakende confrontatie. Geen voorbeschouwingen met een uitgebreid historisch overzicht, geen interviews met ex-spelers uit beide landen,

geen “Tien redenen waarom u deze wedstrijd absoluut niet mag missen”, stuk voor stuk bijdragen die tien, twintig jaar geleden onmisbaar zouden zijn geweest.

Terugkijkend op de afgelopen decennia valt het op dat de rivaliteit vooral vanuit België kwam. Het zijn in de eerste plaats Vlamingen die hun Nederlandse bureaus misplaatste arrogantie verwijten, die grappen maken over hoe dom of gierig die Nederlanders zijn, die spotten met hun sobere eetcultuur of hun stropertige uitspraak van het Frans. Nederland denkt in het algemeen niet zo vaak aan het Zuiden. Ja, af en toe zal iemand wel eens een Belgenmop terugkaatsen, maar dan eerder terzijde, zonder veel overtuiging. Zo'n mop wordt nooit gebracht met dezelfde explosieve mengeling van plezier en venijn waarmee een Vlaming de Nederlanders uitlacht, het liefst wanneer er zich een van hen in het gezelschap bevindt om daar getuige van te zijn. Als deel van een gemengde familie kan ik vertellen: nergens is die dynamiek duidelijker te bewonderen dan tijdens een familiefeest. Hoe de ene partij zichzelf volledig verliest in een zelfverzonnen vete en grap na grap afvuurt, terwijl de andere de schouders ophaalt en alles weinig geïnteresseerd ondergaat.

Die eenzijdige dynamiek bestaat ook in het voetbal. Akkoord, de nederlaag in 1985 heeft Nederland pijn gedaan, maar behalve in die wedstrijd hebben de Rode Duivels Oranje sportief nauwelijks iets in de weg gelegd. De Nederlanders zien Duitsland als hun historische rivaal, een tegenstander met wie ze effectief hebben gestreden om een wereldtitel, een land dat ook buiten de sport wonden heeft geslagen die lange tijd niet zijn geheeld. België is voor de Nederlander slechts een kanntekening. Zoals ze het land zien als de plek waar je doorrijdt om in Frankrijk op vakantie te kunnen, zo glijdt ook het Belgische voetbal in de gedachten vluchtig voorbij.

Wanneer rivaliteit maar voor één van de partijen belangrijk is, moet je de redenen daarvoor meestal niet ver zoeken: Vlamingen zullen het nooit toegeven, maar ze kijken op naar hun Noorderburen, dromen ervan even goed te presteren, dezelfde rol van betekenis te spelen op het internationale podium. Elke mop, elke beschimping is niet meer dan een por van het kleine broertje dat om aandacht vraagt, terwijl zijn oudere broer alleen maar de andere kant op kijkt.

De Belgische Revolutie in 1830 was het resultaat van een jarenlange frustratie van de zuidelijke provincies tegenover de Noordelijke Nederlanden, die – toch in de ogen van veel Belgen – voortdurend met het geld en de aandacht van de machthebbers aan de haal gingen en die de taal en de godsdienst van de koning deelden, terwijl het volk in het Zuiden miskend achterbleef, zonder waardering voor zijn eigenheid en cultuur. Ook nadat België het Nederlandse gezag van zich had afgeschud, zouden de Noord-Nederlanders nog lang worden beschouwd als arrogante betweters die neerkijken op de taal en de gebruiken van die armere boeren uit het Zuiden. Elke mop is voor de Vlaming nog altijd een kleine, persoonlijke daad van verzet daartegen, terwijl de Nederlanders die geschiedenis allang achter zich hebben gelaten.

Uit dat gevoel van achterstelling komt zowel de rancune voort als het verlangen om hetzelfde succes te bereiken: Vlaamse politici, bijvoorbeeld, hebben altijd een bijzondere interesse getoond in de manier waarop hun Nederlandse collega's de dingen

aanpakken. De afgelopen twintig jaar hebben zij de Haagse strategie overgenomen om kiezers voor zich te winnen door zich zo sympathiek mogelijk te gedragen, veel meer dan op basis van een verkiezingsprogramma. In de vroege jaren 2000 overgoten ze die jovialiteit met een socialistische saus, vandaag met een liberale, maar uiteindelijk valt er in het beleid niet zo veel verschil te merken.

Ook de sportwereld heeft beide ogen stevig op het Noorden gericht. Of België nu een sprong voorwaarts maakt in voetbal, hockey of schaatsen, de eerste vraag zal altijd zijn: kunnen we Nederland verslaan? Die prestatie dient dan als springplank om ook de rest van de wereld te veroveren. Voetbaljournalisten halen graag aan dat het échte begin van de Gouden Generatie van de Rode Duivels, het moment waarop de jonge ploeg vol potentiële wereldsterren voor het eerst helemaal in elkaar klikte, op 15 augustus 2012 lag, de avond waarop ze in Brussel in het Koning Boudewijnstadion een vriendschappelijke wedstrijd met 4-2 wonnen van... Nederland.

Nu we de achtergronden van deze eenzijdige rivaliteit kennen, is het vrij logisch dat in de afgelopen tien jaar de animositeit in België tegenover Nederland zo sterk is bekoeld bij pers en publiek. België had in die periode met voorsprong de betere nationale voetbalploeg en nam onafgebroken de eerste plek op de wereldranglijst in. Er was geen reden meer om de aandacht op te eisen, om als volwaardig te worden gezien. Dat gebeurde automatisch al. Sterker nog, de relatie werd af en toe zelfs omgedraaid: op eens waren het de Nederlanders die uit afgunst begonnen te spotten met de Gouden Generatie en haar gebrek aan trofeeën. De rol van porrende kleinere broer was gewisseld.

BELGIË WEER DE UNDERDOG?

Terug naar de wedstrijd van 3 juni 2022 in het Koning Boudewijnstadion. Oranje haalde vernietigend uit, de 1-4 eindstand was de zwaarste nederlaag van de Rode Duivels in jaren.

Na afloop zapte ik naar de Nederlandse omroep, benieuwd naar de nabeschuiving. In de televisiestudio was geen greintje leedvermaak te bespeuren. De analisten hadden het alleen over de eigen prestatie en wat die betekende voor de volgende wedstrijd. België was opnieuw een vluchtige bijgedachte. Als het klopt dat de 4-2-overwinning op Nederland in 2012 het echte begin van de Gouden Generatie inluidde, dan hebben we, bijna tien jaar later, misschien wel het officiële einde ervan meegemaakt.

En laten we eerlijk zijn: de rol van favoriet heeft België nooit gepast. Als het nakende afscheid van deze uitzonderlijke generatie voetballers één voordeel heeft, is het dat de Belgen zich opnieuw kunnen gedragen zoals ze dat voordien gewend waren. België kan weer de underdog worden op het internationale toneel, hopen op een uitzonderlijke meevaller op een groot toernooi zo nu en dan, maar in de eerste plaats alle pijlen richten op het voornaamste doel: winnen van het sterkere Nederland.